URN:NBN:fi:jyu-2007528 Issued 2000-11-13 © Jyväskylän yliopiston kirjasto

Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti
Verkkomakasiini

MUSTA TIMANTTI JA KUNINKAAN MUKAVA KYLÄ

LIBERin vuosikongressi v. 2000 Kööpenhaminassa

LIBERin vuosituhannen ensimmäinen kongressi pidettiin 27.6. - 1.7. Tanskan kansalliskirjaston uudessa rakennuksessa, joka on nimeltään Musta Timantti (Den sørte Diamand). Rakennus oli vihitty käyttöön vasta syyskuussa 1999 Tanskan kuningatar Margareetan läsnäollessa. Tanskalaiset itse kutsuvat Kööpenhaminaa nimellä Kongens dejlige by. By-sana tanskan kielessä tarkoittaa kaupunkia, mutta suomalaisen mieleen tulee eittämättä sanan ruotsalainen merkitys.

Osanottajia oli 124 ja he tulivat 26 maasta, eteläisin Maltalta, pohjoisimmat Norjasta ja Suomesta, itäisimmät Turkista ja läntisimmät - muutama luennoitsija - Yhdysvalloista. Kongressin teemana oli Kirjastot globaalin informaation johtajina.

(Kaikki artikkelin kuvat ovat Kööpenhaminan sataman edustalla sijaitsevasta Musta Timantti -rakennuksesta. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehtitoimisto Schmidt, Hammer & Lassen.)

Esitelmistä
Tulin kongressiin vasta 28.6., joten en päässyt nauttimaan ensimmäisen päivän tarjonnasta. Oletettavasti osanottajat toivotti tervetulleiksi LIBERin puheenjohtaja prof. *Elmar Mittler*, Göttingenin yliopiston kirjastosta ja Tanskan kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja *Erland Kolding Nielsen*.

Toinen kongressipäivä alkoi tri *Raf Dekeyserin* (Leuvenin yliopiston kirjasto, Belgia) esitelmällä tieteellisestä informaatiosta, joka hänen mukaansa tarkoittaa yhteistyötä kirjaston ja akateemisen yhteisön välillä. Tri Dekeyserin mielestä elektroniset julkaisut voivat korvata painettujen kausijulkaisujen hinnannousuja. Elektronisten julkaisujen laadusta on kuitenkin pidettävä huolta ja ne on alistettava tarkkaan kansainväliseen vertailuun.

Oslon yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kirjaston johtaja *Pål Bertnes* painotti yliopistokirjastojen uutta roolia tieteellisen informaation välittämisessä. Hänen mukaansa informaatioteknologia vaikuttaa kasvatukseen ja tutkimukseen sekä poliittisesti että taloudellisesti. Yliopistot joutuvat kilpailutilanteeseen saadakseen hyviä tutkijoita, tuloksia ja opiskelijoita.Yliopistojen tilanne vaikuttaa myös niiden kirjastoihin. Kirjastotkaan eivät voi enää pitää asemaansa taattuna. Kirjastohenkilökunnan on ylläpidettävä ammattitaitoaan ja sopeuduttava uuteen teknologiaan. Kirjastot täytyy organisoida joustavammin kuin aikaisemmin on tapahtunut. Johtajien pitää olla valmiita nopeisiin muutoksiin ja heidän tulee innoittaa henkilökuntaansa uusiin haasteisiin.

LIBERin kongresseissa on aina joku tai muutama amerikkalainen puhuja. Amerikkalaisten aiheuttamat kustannukset rahoitetaan OCLC Speakers´ Fund -

rahastosta. *Clifford Lynch* Washington D.C.:stä eli Yhdysvaltain pääkaupungista pohti kuinka yhdistää verkko, kirjastokokoelmat ja digitaaliset kirjastot. Lynchin mielestä suurempi integraatio näiden välillä on tarpeen, jolloin tiedonetsijä löytää paremmin ja nopeammin tarvitsemansa tiedon. Metadatan managerointi on keskeisessä roolissa tähän pyrittäessä.

Aihehakemistojen tärkeys

EUn rahoittaman Renardus-projektin yksi osallistujakirjasto (JYK on mukana projektissa) on Göttingenin yliopiston kirjasto - viralliselta nimeltään Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek. Sen edustaja tri *Wilfrid Enderle* selosti Internetin resurssien integroimista kirjaston erityisiin alakohtaisiin palveluihin. Hän totesi, että kirjastonhoitajat joutuvat yhdistämään traditionaalisen dokumenttien välityksen aihehakemistojen (Gateways) luomiseen. Tri Enderle mainitsi useita esimerkkejä meneillään olevista virtuaalikirjastoprojekteista, mm. meidän virtuaalikirjastoprojektimme. Hän korosti edellisen puhujan tapaan tärkeyttä yhdistää kirjaston traditionaalinen toiminta uuden tekniikan luomiin tiedonhaun mahdollisuuksiin, jotta tieteellistä tutkimusta voitaisiin palvella parhaalla mahdollisella tavalla.

Muuallakin kuin Jyväskylän yliopistossa pohditaan kirjaston roolia yliopiston julkaisutoiminnassa. *Bas Savenije* ja *Natalia Grygierczyk* Utrechtin yliopiston kirjastosta (Alankomaat) totesivat, että traditionaalinen informaatioketju on muuttumassa informaatioteknologian kehityksen myötä. Yliopistojen tulisi tukea uudenmuotoista tieteellistä kommunikaatiota, joka sopii paremmin akateemiseen yhteisöön kuin vanha. Yliopistojen tulisi vaikuttaa siihen suuntaan, että tiedemiehet käyttävät enemmän hyödykseen uutta tekniikkaa julkaistaessaan tutkimustuloksiaan. Yliopiston velvollisuus on myös koota, arkistoida ja julkistaa oman henkilökuntansa tieteellisen tuotannon tuloksia. Yliopistokirjastojen rooli on tässä toiminnassa tärkeä: niiden tulee tehdä ja tukea tätä työtä ja kehitystä sekä organisoida tarvittavat toimenpiteet.

Tri *Hans Roosendaal* Twenten yliopistosta ilmoitti, että maan yliopistot, kansalliskirjasto ja Alankomaiden tieteellisen informaation instituutti ovat muodostaneet konsortion ja ryhtyneet soveltamaan uutta strategiaa suhteessa tieteellisen tiedon julkaisijoihin. Raha-asioiden lisäksi konsortio kiinnittää huomiota copyright- ja käyttöoikeuksiin ja kokeilee uusia liiketoiminnan malleja elektronisten julkaisujen jakelussa. Suomalaisia tällaisen konsortion muodostaminen ei niin suuresti ihmetytä.

Digitointi : yhteistyötä ja projekteja

Edellisissä LIBERin kongresseissa oli pohdittu digitalisointia, ja samaa teemaa käsiteltiin myös Kööpenhaminassa. *Daniel Renoult* Ranskan kansalliskirjastosta (Pariisi) selosti mitä mahdollisuuksia kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on digitalisointiin ja mitkä ovat kehityksen mallit. Hän nosti esille kolme mallia:

1. Käyttäjät maksavat ja malli tuottaa jopa voittoa
2. Itsekannattava, käyttäjät maksavat, mutta voittoa ei tavoitella
3. Täysin ilmainen (maksetaan julkisista varoista)

Minkään kirjaston kokoelmat eivät ole yksinään riittävät, vaan tarvitaan yhteistyötä muiden kanssa. Yhteistyö vaatii tuotannon ja jakelun tekniikan standardointia digitalisoinnissa. Kansainvälinen yhteistyö laajentaa tiedon jakamista.

Kansainvälisestä yhteistyöstä ja digitalisoimisesta jatkoi tri *Werner Schwartz* (Göttingenin yliopiston kirjasto) puhuessaan DIEPER-projektista (DIEPER = digitised European periodicals, eräänlainen digitoitujen aikakauslehtien virtuaalikirjasto). Hän totesi, että nykyisin käyttäjä odottaa, että elektronisten lehtien laatu vastaa painettujen lehtien laatua. Aikakauslehtien digitalisointi on kallista. Se vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Yhteistyöllä estetään mm. saman lehden digitointi useampaan kertaan sekä varmistetaan saatavuus ja käyttö.

DIEPER-projektiin osallistuu yhdeksän Euroopan maata. Osallistujat ovat sopineet yhteisistä standardeista ja ovat perustaneet bibliografisen digitoitujen lehtien rekisterin. Parhaillaan valmistellaan hakukonetta. DIEPER on levittänyt tietoa sekä teknisistä että juridisista asioista. Tulevaisuudessa on tärkeää varmistaa DIEPER-projektin toimivuus ja laajeneminen.

Lorcan Dempsey Iso-Britannian kirjasto- ja informaatioverkoston toimistosta (UK Office for Library and Information Networking)

kertoi uudesta palvelumuodosta, Research Discovery Network, jonka on tarkoitus yhdistää useita Internetin luetteloita tai aihehakemistoja.

Saimme tuntuman kaupalliseen näkökulmaan kun Swets Blackwellin *Kees-Jan Korver* selosti agentin roolia digitaalisen kirjaston hallinnoinnissa. Agentti kiinnittää huomionsa mm. kustannustekijöihin ja liiketoimintamalliin.

Tanskan tekninen tietokeskus ja kirjasto (DTV) on kehittänyt digitaalisen artikkelitietokantapalvelun (DADS). Laitoksen johtaja Lars Bjørnhaugen mukaan palvelun tarkoituksena on helpottaa elektronisen informaation käyttöä. Bjørnhauge tarkasteli kehitettyä palvelua suhteessa kirjastostrategiaan, käyttäjien vaatimuksiin sekä kirjastojen yhteistyöhön.

Alankomaiden kansalliskirjastossa (Koninklijke Biliotheek = kuninkaallinen kirjasto, sijaintipaikkana Haag) on tutkittu joitakin vuosia digitaalisten eli elektronisten julkaisujen säilyttämistä (Keski-Euroopassa näytetään suosittavan sanaa digitaalinen). *Lex Sijtsman* mukaan tärkeitä elementtejä ovat pitkäaikaissäilyminen ja saatavuus. Kuninkaallinen kirjasto on perustanut hollantilaisen elektronisten julkaisujen vapaakappalevaraston (DNEP), jota suurimmat julkaisijat tukevat.

Englantilaisten kokemuksia digitaalisten kirjastokokoelmien suhteen kertoi lontoolainen *Neil Beagrie*. Isossa-Britanniassa nähtiin tarpeelliseksi perustaa v. 1996 lautakunta nimeltä Taiteiden ja humanististen alojen tietokantapalvelu (Arts and Humanities Data Service). Lautakunta piti tarpeellisena, että nopeasti kasvavat digitaaliset kokoelmat säilyisivät, että kokoelmille luotaisiin standardit ja että saataisiin yhteistyökumppaneita myös muualta kuin akateemisista piireistä.

Isossa-Britanniassa on menossa toinenkin projekti, joka koskee digitaalista julkaisemista ja näiden julkaisujen säilyttämistä. Projektin - nimeltään CEDARS - päätarkoitus on kehittää paras menettelytapa digitaalisten julkaisujen säilymiseen.

Groupe des Carthothécaires

LIBERin piirissä toimii muutama ryhmä, joista aktiivisin lienee Groupe des Carthothécaires eli karttakirjastonhoitajat. Tämä ryhmä pitää kokouksiaan joka toinen vuosi. Oli sovittu, että v. 2000 karttakirjastonhoitajat kokoontuvat Kööpenhaminaan samanaikaisesti kuin siellä on LIBERin yleiskongressi. Alkupäivinä karttakirjastonhoitajilla oli omat esitelmät ja mielenkiinnon kohteet, mutta viimeisen kongressipäivän aamu oli omistettu yhteiskokoukselle. Aamun esitelmät olivat karttakirjastonhoitajien pitämiä.

Mielenkiintoisin niistä oli British Libraryn karttaosaston johtajan (*Tony Campbell*) pitämä. Hän kyseli mihin suuntaan karttakirjastot ovat menossa. Campbell kertoi mitä väitteitä kartoista ja niiden tulevaisuudesta oli julkisuudessa esitetty ja osoitti kohta kohdalta mitä liioittelua tai mahdottomuuksia väitteisiin sisältyi. Hänen mielestään paperisia karttoja tulee tulevaisuudessakin olemaan, vaikka Internetin kautta saatava tieto, karttojakin koskeva, lisääntyy. Karttakirjastonhoitajan tulee hallita myös Internetin kautta tarjottavaa tietoa eli on oltava pätevä informaatikko tälläkin alalla.

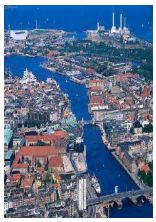

LIBERin yleiskongressi loppuu aina asianomaisen maan tieteellisten kirjasto-olojen esittelyyn. Näin oli Kööpenhaminassakin. Tanskan kirjastolaitos ei paljon poikkea suomalaisesta. Tanskassakin on paljon pieniä tieteellisiä kirjastoja sekä suuria yliopistokirjastoja. Rahoitustilanteesta en uskalla sanoa mitään, koska siitä ei ollut puhetta. En siis tiedä ovatko Tanskan tieteelliset kirjastot olleet viime vuosina niin kovilla kuin Suomessa. Tosin lama ei tainnut Tanskaa niin kovalla kädellä koetella kun Suomea. Sikälikin Tanskan tieteellinen kirjastolaitos muistuttaa suomalaista, että Tanskassa on meneillään Tanskan elektronisen tutkimuskirjaston rakentaminen (vrt. FinELib).

Kokouksia

LIBERin vuosikongressin yhteydessä pidetään aina myös jaostojen kokoukset sekä yleinen vuosikokous. Niin nytkin. Kokoukset sujuivat rauhallisesti. Kuulun kirjastojen hallintojaostoon. Jaoston toiminta jatkuu entisellään. Puheenjohtajana toimii tri Ulrich Niederer Luzernista, Sveitsistä (kirjaston virallinen nimi on Zentral- und Hochschulbibliothek).

Yleiskokous hyväksyi tilit yksimielisesti, kuten kaikki muutkin esitetyt asiat. LIBERin seuraava vuosikongressi päätettiin pitää v. 2001 heinäkuussa Lontoossa. Kansalliskirjaston uusi rakennus on valmistunut, ja muuton uusiin tiloihin pitäisi olla siihen mennessä loppuunsuoritettu.

Tutustumiskohteita

Kuten edellisestä on käynyt ilmi, LIBERin vuosikongressin tapahtumapaikkana oli Tanskan kansalliskirjasto (Det Kongelige Bibliotek). Kirjasto on Pohjoismaiden suurin. Niteitä on vajaa 5 miljoonaa (n. 4,6 milj., joukossa 4500 inkunaabelia). Henkilökuntaa on n. 490, ja kirjaston perustamisvuodeksi voitaneen laskea v. 1653, jolloin kuningas Fredrik III nimitti ensimmäisen kirjastonhoitajan.

Kirjaston uusi osa sijaitsee kanaalin varrella keskellä Kööpenhaminaa ja tekee oikeutta nimelleen Musta Timantti. Uuden osan yhdistää kadun yläpuolella kulkeva käytävä vanhaan osaan, joten liikkuminen uudesta osasta vanhaan ja päinvastoin on helppoa.

Toinen kirjasto, johon kävin tutustumassa, oli kasvatustieteellinen kirjasto (Danmarks Pedagogiske Bibliotek), jonka monet meikäläiset tuntevatkin. Kirjasto sijaitsee melko kaukana Kööpenhaminan keskustasta vanhahkossa rakennuksessa. Kokoelmien suuruus on vajaa miljoona. Lainaajakunta koostuu suurelta osin opettajista ja kasvatusalan opiskelijoista.

LIBERin vuosikongressiin liittyy aina näyttely, jossa kustantajat ja muut kirjastoille tavaraa toimittavat tahot esittelevät tuotteitaan. Näin Kööpenhaminassakin. Tällä kertaa näyttely oli pettymys. Mitään uutta ja ihmeellistä ei esitelty. Myös näytteilleasettajat olivat pettyneitä kongressiväen vähäiseen mielenkiintoon näyttelyä kohtaan.

Ei paikkaa ilman Nokiaa...

Kongressipäivien ohjelmaan kuului vielä kaksiosainen retki. Ensiksi tutustuimme uudistettuun ja korjattuun kuningas Christian VII:n palatsiin, jossa Tanskan viralliset valtiovieraat asuvat Kööpenhaminassa käydessään. Tavalliset pulliaiset eivät niin vain pääsekään palatsin sisäpuolelle. Meidän joukkoamme kohtasi tämä kunnia, koska kuninkaallisen kirjaston johtaja Erland Kolding Nielsen oli saanut erikoisluvan Tanskan kuningatar Margareeta II:lta. Palatsi oli kaunis eikä liian iso, vaan ihan inhimillisen kokoinen.

Christian VII:n palatsi sijaitsee Amalienborgin aukiolla, josta on lyhyt matka meren rantaan. Rannassa odotti laiva, joka vei meidät risteilylle. Risteily suuntautui Örebron sillan alle ja vähän siitä ylikin. Örebron silta yhdistää Ruotsin ja Tanskan. Silta avattiin liikenteelle juuri samana päivänä, jolloin purjehdimme sen alitse. Tosin sillan alla ei oikein voinut päätellä liikenteen määrää. Sateinen ja tuulinen sää haittasi maisemien katselua. Nokian uusi toimitalo, joka on samannäköinen kuin Jyväskylässä, näkyi kyllä. Se sijaitsee Kööpenhaminan satamavaraston alueella ja erottuu ränsistyneestä ympäristöstään. Tähän retkeen päättyi LIBERin vuosikongressi. Ensi vuonna tapaamme sitten Lontoossa mikäli osallistumme silloin kongressiin.

Kaija Nygård
Kirjastonhoitaja